

Het slangenhemd



Grigol Robakidze

Grigol Robakidze

Het slangenhemd

Roman

Met een voorwoord van Stefan Zweig

© 2022 A. Djavakhadze / Uitgeverij U2pi

Titel: Het slangenhemd
Auteur: Grigol Robakidze

Vertaling: Artchil Djavakhadze
Redactie: Tineke en Hans Hagen
Omslagillustratie: Gouden leeuw, Georgië, 25e eeuw voor Christus;
Achtergrond: Nikortsminda-kathedraal, 1014 n.Chr.

Uitgeverij U2pi BV, Den Haag
Website uitgever: www.jouwboek.nl

ISBN: 978 94 9329 940 5
NUR: 302

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever.

Dit voorwoord werd geschreven door de beroemde Oostenrijkse schrijver Stefan Zweig voor de uitgave van de Duitse versie van deze roman in 1928.

VOORWOORD

Onverbidlijk is onze Europese wereld, evenals de beschaving in het algemeen, onderworpen aan de wet van standaardisatie en nivellering. Zeden en gewoontes, klederdrachten, oude gebruiken en volksdansen verdwijnen geleidelijk of worden kunstmatig gehandhaafd als historische curiositeiten, als het ware in een museum: Europa verandert steeds meer in naties, en in een moderne straat voel je nauwelijks meer op welke breedtegraad je zit, zozeer vindt een uniformering plaats van de zakelijke (en daarmee stiekem de mentale) uitdrukkingvormen van het eens zo expressieve en persoonlijke volkskarakter.

Haaks op deze extreem voortschrijdende uniformiteit van de wereld staat de geest, die is gericht op verandering en diversiteit, en hoe meer de eenwording zich verspreidt, hoe verder ze vlucht. De buurman is niet meer genoeg voor hem, het exotische trekt hem aan, en zo zien we een literatuur opduiken die materiaal en figuren leent uit vreemde, tropische en Antarctische streken. Maar natuurlijk zien we deze werelden meestal alleen door het raampje van de sneltrein, vanaf de pier op een wereldreis: alleen het gekleurde, de buitenkant van die sferen wordt belicht, zelden wordt de ware essentie, de oergeur van vreemde volken in zulke reisbeschrijvingen gevangen, en nog het minst een ademtocht van haar ziel. Om die te ervaren heb je een diepere verankering nodig, bloedverbondenheid en het oergevoel, het ongeremde

enthousiasme van vaderlandsliefde. Het exotische in de literatuur kan altijd alleen worden vertolkt door de inheemse, gevoelsvolle dichter van zijn volk.

Ook daarvan hebben we, dankzij de steeds onstuimiger nieuwsgierigheid van de naties naar elkaar (die de oorlog veel meer heeft bevorderd dan belemmerd), de laatste tijd veel gekregen; Eskimo's, Japanners en Chinezen kwamen met verhalen over hun cultuur, met Rabindranath Tagore en Mahatma Gandhi leerden we het tegenwoordige en levendige India kennen. En nu treedt, als ik het goed heb voor het eerst, met deze roman van Grigol Robakidze een nieuwe natie voor het voetlicht, - de Georgiërs. Een oeroude natie, die Alexander al op zijn tochten ontmoette, waarin volkeren zich vruchtbaar vermengen; voortdurend onderhevig aan Russische, Turkse en Perzische invloeden, geplant in een van de mooiste landschappen van onze aardbol, beroemd door liederen en legendes en toch schandelijk onbekend voor ons Europeanen. Hoe rijk het volk is aan mythische krachten, gevuld is met een heroïsche geest en zich tegelijkertijd kan openstellen voor de moderne tijd, dat heb ik eigenlijk pas ervaren door dit boek van een jonge dichter die daarmee een net zo belangrijke dienst aan ons bewezen heeft als aan zijn vaderland. Want nu treedt, dankzij zijn werk, een volledig nieuw en enorm verleidelijk gebied de cirkel van onze nieuwsgierigheid binnen; een land, een volk is altijd pas echt in de wereld aanwezig als het zich in verhalen en andere vormen weet uit te drukken.

Iets van de chaos van het begin zie je in dit boek als in elk boek waarin zich een nieuwe literatuur opent. Sporen van oude ballades en van verdwenen legenden zijn als vurige strepen kunstig in het tapijt van het verhaal geweven; het doet dikwijls denken aan de uitbundigheid van Perzische heldenliederen en

aan de extravagante Oriëntaalse romantiek. Dan knippert het heldere tijdlampje weer; je kunt de auto's van de Sovjets door de Alexanderstraat zien rijden, gedichten van Baudelaire worden geciteerd - de oude en de nieuwe wereld, magische en hedendaagse sferen mengen zich en dringen op een zeer ongebruikelijke en voor ons nieuwe manier in elkaar door, wat alleen kan worden gerechtvaardigd door de vaak buitengewone poëtische aard van deze epische kunst. Maar wat een vurigheid stroomt er uit de beschrijvingen: sommige bladzijden zou je graag uitknippen en ze in strofen neerzetten als gedichten die ze in wezen zijn, sommige hoofdstukken zou je graag voorgelezen willen krijgen door een sprookjesverteller, zoals die (helaas nog maar zelden!) een enkele keer nog 's nachts in de bazaars van het al te beschaafde Oosten opduiken. Op iedere bladzij staan wel brandende, ballade-achtige momenten van een zeer vreemde schoonheid, en hoewel het gevoel niet duidelijk kan onderscheiden aan wie het deze exotische en verdovende geur, zoals van rozenolie en hasj, te danken heeft, aan de dichter Robakidze of aan Georgië zelf, zo geeft het zich graag over aan het nieuwe. Mij heeft het het beeld van onze wereld vergroot, de horizon van het exotische op een vrolijke manier verlicht en een tot dusver vreemd soort epiek tastbaar gemaakt: Tasjkent en Tbilisi, de wereld van karavanen en bazaars, prikkelen met hun licht van het Morgenland en het morgenrood nog sterker de verbeelding sinds ik dit opmerkelijke boek heb gelezen, dat niet in een bestaande categorie kan worden ingedeeld, en dat zegevierend getuigt van het creatieve voortbestaan van de mythe in onze gematerialiseerde wereld die steeds meer op kennis en wetenschap is gebaseerd.

Stefan Zweig, 1928

Johann Wolfgang von Goethe

ELFENKONING

Verteller:

Wie rijdt er zo laat door nacht en wind?

Het is een vader met zijn kind;

Hij heeft de jongen in zijn armen

Hij houdt hem vast, hij houdt hem warm.

Vader:

Mijn zoon, waarom verberg je zo angstig je gezicht?

Kind:

Vader, ziet u de Elfenkoning niet?

De Elfenkoning met kroon en zweep?

Vader:

Mijn zoon, het is een nevelstreep.

Elfenkoning:

Lief kindje, kom, ga met me mee!

Ik speel leuke spelletjes met je;

Op het strand staan veel kleurrijke bloemen,

Mijn moeder heeft gouden kleren voor je.

Kind:

Mijn vader, mijn vader, hoort u het niet
Wat de Elfenkoning me zachtjes belooft?

Vader:

Wees rustig, blijf kalm mijn kind;
In de droge blaadjes ritselt de wind.

Elfenkoning:

Wil je met me meegaan, lief kind?
Mijn prachtige dochters wachten op je;
Mijn dochters nodigen je uit op een nachtelijke dans
En wiegen en dansen en zingen voor je.

Kind:

Mijn vader, mijn vader, en ziet u daar niet
Elfenkonings dochters in de duisternis?

Vader:

Mijn zoon, mijn zoon, ik zie het precies:
Het zijn oude wilgen die zijn zo grijs.

Elfenkoning:

Ik hou van je, je mooie gestalte vind ik zo lief;

Maar als je niet toegeeft, gebruik ik geweld.

Kind:

Mijn vader, mijn vader, nu raakt hij me aan!

De Elfenkoning heeft me veel pijn gedaan!

Verteller:

De vader is bang, hij rijdt nu gezwind,

Hij houdt in zijn armen het kreunende kind,

Bereikt met moeite zijn boerderij;

Maar het kind in zijn armen is al dood.

Aan Goethe - wiens 'Erlkönig'¹ ik al kende voordat ik het als
zevenjarig kind las.

Voor Goethe - de roman 'Het slangenhemd' - Als teken van
liefde.

ECBATANA

*'Mijn broer,
Die nooit heeft bestaan,
Heb ik lief
Meer dan de zon
En meer dan het zwaard,
Want hij was
Mijn andere ik.'*

(Deze tekst is gebeiteld op een hagediskleurige steen in
Hamadan²)

¹ Elfenkoning.

² Hamadan is een van de oudste steden van Iran. Aangenomen wordt dat de stad ligt op de plaats van het antieke Ecbatana. De stad werd gesticht door de Meden en was de hoofdstad van het Medische rijk. Men vermoedt dat de stad in de 7e eeuw v.Chr. gesticht is door Assurbanipal (669 – 627 v.Chr.), de laatste grote heerser van Assyrië. De binnenste muren van het paleis waren met zilver en goud bedekt. Het paleis is niet bewaard gebleven.

Ten zuidoosten van de stad ligt de heuvel Musellah. Aan de zuidkant van de heuvel staat een grote leeuw van rode steen: alsof hij verbrand is door de zon. De stenen leeuw is gemaakt van zand en kalksteen. De kalk bevat de warmte van de zon en het zand de zaadjes van de zon. In de kalk zit de warmte van de zon, in het zand zitten de zaden van de zon. De stenen leeuw is het stadswapen. Vanuit de kale kloven van Perzië, waar de hete zon soms zijn hartstocht botviert, dondert het gebrul van de leeuw in stikhete kloven en een boosaardig gerommel overvalt de uitgestrektheid als een lawine die een onheilspellende stilte doet ontploffen. Dit gebrul bevat een soort vreemde grootheid: arrogantie, statigheid, onverwoestbaarheid. De stenen leeuw is het zwaard van Hamadan. Op het heetst van de dag, wanneer de voorwerpen hun schaduw verliezen, loopt een zieke man naar de stenen leeuw: onvruchtbaar of drager van een geslachtsziekte. De onvruchtbare ontbloot zijn fallus voor de gloeiendhete steen en vraagt om het zaad van de rode leeuw. De syfilislijder legt zijn fallus op de steen die van warmte gloeit en wacht met open mond op genezing door het beest. Gebeden dalen neer op het hete zand - niemand weet in welke taal ...

De heuvel Musellah is een ‘gebedsplaats’. Onderaan de heuvel strekt zich een vallei van vijftien bij negen mijl uit. Een aaneengesloten reeks tuinen en weilanden. Hier en daar - populieren die de lucht in schieten. Op sommige plaatsen - een enorme boom ‘Narvend’³. Op sommige plaatsen - een hele rij. De vallei van Hamadan daalt golvend vanaf de hellingen van Alvand⁴ neer en gaat bij de heuvels langzaam weer omhoog. De hoogvlakte is heuvelachtig, en de stad op die heuvels kent

³ Narvend is een iep in het Perzisch.

⁴ Alvand is een subgroep van het Zagros-gebergte in het westen van Iran, 10 km ten zuiden van de stad Hamadan in de provincie Hamadan. Het heeft een hoogte van 3580 m.

verschillende niveaus. Musellah is de hoogste heuvel. Hier stond een fort, volgens de ‘vader van de geschiedenis’⁵, opgericht door de legendarische Deioces. Herodotus beschrijft het: rondom het fort bevinden zich in concentrische cirkels zeven vestingmuren, de ene hoger dan de andere. De buitenste muur is wit, de tweede is zwart. De derde is karmozijnrood. De vierde is blauw. De vijfde is rood. De zesde en zevende zijn belegd met zilver en goud. Binnen de zevende muur ligt het koninklijk paleis, opgetrokken uit ceder- en cipressenhout. Bekleed met zilver en goud. Bedekt met zilveren dakpannen. Dit is hoe Herodotus het beschrijft, en hij vond het mooi. Tegenwoordig is er alleen een geografisch punt (‘Tacht Ardashir’). Stenen platform. Het voorste gedeelte is gemaakt van witte rechthoekige stenen. De achterkant is van eenvoudig steen en zand gemengd met kalk. Het is het enige dat is overgebleven van Ardashir⁶, de eerste koning van de Sassaniden⁷ dynastie.

Hamadan is het oude Ecbatana. Een stad op de noordelijke hellingen van Alvand.

Alvand is de ‘Orontos’ van de oude geografie. Een granieten massa, waarvan de bovenkant lijkt op een halve maan.

Zeven mijl van de rand van de stad ligt een rots. Onderaan de rots stroomt een rivier. Boven de rivier, op een hoogte van veertig treden, bevindt zich de Gendj-Nameh-spleet. Daar zijn twee porfieren tafels met inscripties te zien. Nog weer hoger lopen andere stromen. Alvand wordt doorsneden door beekjes. De Perziër gelooft: tussen de rotsen van Alvand ligt de steen der

⁵ Herodotus.

⁶ Ardashir I was de eerste koning der koningen (sjahansjah) van de Sassaniden dynastie die heerste over Iran. Hij regeerde in 226-241.

⁷ De dynastie van de Sassaniden was het koningshuis in het Perzische rijk van de 3e tot de 7e eeuw.

wijzen verborgen. Hij gelooft ook dat er op de bergen mysterieus kruid groeit dat alle kwalen geneest. De Perziër weet: op Alvand groeit een magisch kruid, dat eenvoudig metaal met één aanraking verandert in karmozijnrood goud. Maar hij weet niet dat Gendj-Nameh zelf wonderlijke magie is. Gendj-Nameh, die al twee en een half millennia lang met onuitgesproken woorden, alsof het ogen zijn, naar de omgeving van Hamadan kijkt. Op een van de porfieren tabletten staat gegraveerd:

De grote god Ahura Mazda

Die deze aarde schiep

Die deze hemel schiep

Die de mens schiep

Die genoegens en vreugde schiep

Voor de mensen

Die Darius koning maakte

De enige van velen

De koning van het land

De enige van velen

Ik ben

De koning Darayavaush

De koning der grootste koningen

De koning die over veel landen regeert

De koning van dit grote land is nu

De zoon van Vistaspa

Achaemenid.

Woorden zijn als scherpe klingen: inscriptie van Darius - 522-486 v.C. Zijn macht was groot. Veel landen stonden onder zijn heerschappij. Perzië. Syrië. Mesopotamië. Fenicië. Palestina. Egypte. Bactrië. Chorasmië. Van de Middellandse Zee tot China.

De zoon van Vistaspa, Achaemenid is het wapen van Hamadan. Hamadan is het oude Ecbatana. Schatkamer van de Achaemeniden dynastie.

Ecbatana is de zomerresidentie van de Achaemeniden.

‘Achaemenid’: in het woord klinkt Damascus-staal.

Het was in Ecbatana dat Cyrus zijn manifest publiceerde - als een getrokken zwaard.

Alvand... Bij de porfieren tabletten stond het altaar van de zon. Nu zijn er alleen nog ruïnes.

Het is waarschijnlijk ingestort omdat Hamadan zelf het altaar van de zon is geworden.

De zoon van Vistaspa, Achaemenid is het zonnewapen van Hamadan.

Vervallen muren gebouwd van klei. Je loopt ertussendoor de stad in. De Mesjid Jumah-moskee heeft de tand des tijds met moeite doorstaan. Voor de moskee ligt een plein, er is een bruisende bazaar. Elke ochtend voor zonsopgang verzamelen arbeiders zich daar met een schop in de hand. Ze praten ertegen en nemen hem mee naar het veld - om op het land te werken. Niet ver van Mesjid Jumah ligt een binnenplaats vol graven. Hier